

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntija- ja lausuntopyyntö 7.11.2025

Aluehallintovirastojen lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (149/2025 vp)

Asia on saapunut aluehallintoviranomaiseen kuulemista ja aluehallintovirastojen yhteisen lausunnon antamista varten. Etelä-Suomen aluehallintovirasto toteaa pyydettyinä aluehallintovirastojen yhteisenä lausuntona seuraavaa:

Sijoitetun lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun

Hallituksen esitys laiksi lastensuojelulain muuttamisesta korostaa lapsen oikeutta samanlaiseen kasvatukseen ja suojeluun riippumatta siitä, missä lapsi asuu. Ehdotettu sääntely kasvatuksellisista keinoista (4 a §, 4 b § ja 4 c §) koskee kaikkia kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia, riippumatta sijoituspaikasta ja sijoituspäätöksestä. Esitetyillä muutoksilla pyritään turvaamaan muun ohella perhehoidon sijoitusten toteutuminen ja vaikuttamaan siihen, että sijoitettujen lasten siirrot perhehoidosta laitoshoitoon vähenevät.

Hallituksen esityksen 4 a §:ssä ehdotetaan perhehoitajalle ja lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstölle oikeutta puuttua lapsen fyysiseen koskemattomuuteen suojelu- ja kasvatustarkoituksessa. Perustelujen mukaan kyse ei ole kiinnipidosta tai muusta voimankäytöstä vaan fyysinen puuttuminen voisi olla esimerkiksi kevyttä fyysistä ohjausta. Hallituksen esityksessä viitataan muun muassa YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttiin, jossa tunnustetaan, että lasten kasvatusta ja hoitamista edellyttää fyysisiä toimia ja puuttumista lasten suojelemiseksi.

Aluehallintovirastot pitävät ehdotusta ongelmallisena. Suojelu- ja kasvatustarkoituksessa tehtävä fyysiseen koskemattomuuteen puuttuminen on huomattavan tulkinnanvaraista. Huomioiden, että ehdotettua oikeutta tullaan käyttämään eritaustaisissa sijaisperheissä, on todennäköistä, että tätä oikeutta tulkitaan hyvin eri tavoin. Aluehallintovirastojen arvion mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu voimankäyttö on sääntelyltään epätasmoista ja saattaa sisältää riskin kuritusväkivallan käytölle ja sen

perustelemiselle laissa tarkoitettuna voimankäyttönä. Esityksessä ei oteta kantaa hyväksyttäviin voimankäytön tapoihin eikä siihen, millä tavoin perhehoitajan tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstön voimankäytön osaaminen tulee varmistaa. Koska sijaisperheillä ei ole vastaavaa kirjaamisvelvoitetta kuin ammatillisilla perhekodeilla ja lastensuojelulaitoksilla, on todennäköistä, että tiedot fyysisen koskemattomuuteen puuttumisen tilanteista jäävät sosiaalityöntekijän lapsikohtaisen valvonnan ulottumattomiin.

Aluehallintovirastot katsovat, että perhehoitajilla tulee olla osaaminen ja koulutus turvalliseen ja laissa tarkoitettuun fyysiseen koskemattomuuteen puuttumiseen, mikäli sellainen oikeus katsotaan tarpeelliseksi antaa. Aluehallintovirastot katsovat, että esitys fyysiseen koskemattomuuteen puuttumisesta tulee olla täsmällisempi ylilyöntien välttämiseksi. Lisäksi aluehallintovirastot katsovat, että nykyisille perhehoitajille tulee järjestää täydennyskoulutusta viipymättä lain voimaantulon jälkeen.

Aineiden ja esineiden poisottaminen kodin ulkopuolelle sijoitetulta lapselta

Lastensuojelulain muuttamisen yhtenä tavoitteena on selkeyttää kasvatuksellisten käytäntöjen ja rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Aluehallintovirastot pitävät tavoitetta lähtökohtaisesti hyvänä ja katsovat, että hallituksen esitys vastaa tähän tavoitteeseen osittain.

Hallituksen esityksen 4 b §:n mukaan sijoitetulta lapselta on otettava pois tupakka- ja alkoholituotteet sekä näiden käyttöön soveltuvat välineet. Lisäksi on otettava pois aineet ja esineet, jotka ominaisuuksien puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön terveyttä ja turvallisuutta. Esityksessä korostetaan 4 b §:n mukaisten aineiden ja esineiden *kasvatuksellista* poisottamista. Aluehallintovirastot kannattavat ehdotusta tupakka- ja alkoholituotteiden poisottamisesta sekä lapsen tai toisten henkilöiden terveyttä ja turvallisuutta vaarantavien aineiden ja esineiden poisottamisesta.

Perusteluissa todetaan, että kasvatuksellisena ja lapsen tarvitseman valvonnan kannalta välttämättömänä keinona lasta voidaan *vaatia* osoittamaan, ettei hänellä ole taskuissa tai repussa 4 b §:ssä tarkoitettuja aineita tai esineitä. Lasta voidaan siis vaatia osoittamaan taskuissaan ja repussaan olevat tavarat, jotta perhehoitaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstö voi ottaa 4 b §:ssä tarkoitettut aineet ja esineet pois. Esityksen 4 b §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan *tarkastamiseen kasvatuksellisena keinona*. Perustelujen mukaan tällaiseen *tarkastukseen ja aineiden esineiden poisottamiseen* ei voida ryhtyä ilman syytä. Perustelujen mukaan tällä ei kuitenkaan tarkoiteta lastensuojelulain 66 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta.

Aluehallintovirastot katsovat epätasälliseksi sen, että yksityiskohtaisissa perusteluissa on viittaus tarkastukseen kasvatuksellisena keinona ja aineiden ja esineiden poisottamiseen, mutta tarkastamista ei ole tässä yhteydessä määritelty eikä kirjattu 4 b §:ään tai 4 c §:ään. Esityksessä ei ole myöskään selvästi määritelty, miten tarkastaminen kasvatuksellisena keinona eroaa henkilöntarkastuksesta.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan hallituksen esityksessä ei ole riittäväällä tavalla huomioitu sitä, että 4 b §:ssä säädettävä aineen ja esineen poisottaminen sisältää sekä omaisuuden suojaan puuttumisen sekä useimmiten myös henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttumisen. Hallituksen esityksen mukaan päätös tehdään ehdotetun 4 c §:n mukaan kasvatuksellisesta aineen ja esineen poisottamisesta eli perusoikeutena omaisuuden suojaan puuttumisesta, mutta tarkastamisesta kasvatuksellisena keinona eli perusoikeutena henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttumisesta, ei tehdä päätöstä. Henkilöntarkastuksesta lastensuojelulaitoksessa sen sijaan tehdään päätös.

Aluehallintovirastot katsovat, että hallituksen esityksessä ei ole riittäväällä tavalla huomioitu yleistä lainsäädännön periaatetta siitä, että perusoikeuksien rajoittaminen edellyttää täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta. Ehdotuksessa jää epäselväksi, millä perusteella perhehoidossa ja avohuollon tukitoimena sijoitettujen lasten perusoikeuksia voidaan rajoittaa kevyemmin ja erilaisin lainsäädäntöperustein kuin lastensuojelulaitoksessa, kiireellisen sijoituksen päätöksellä tai huostaanotetun lapsen perusoikeuksia. Mikäli lainsäätäjän tarkoitus on mahdollistaa vain aineen ja esineen poisottaminen, mutta ei oikeutta esimerkiksi tutkia taskuja, tulee tämä selvästi todeta. Mikäli sääntelyn tarkoituksena on nimenomaisesti mahdollistaa perhehoitoon ja avohuollon tukitoimena sijoitetun lapsen vaatteiden ja tavaroiden tarkastaminen 4 b §:n perusteella, mutta lastensuojelulaitoksessa tapahtuva henkilöntarkastus tehdään edelleen 66 §:ssä säädetyin mukaisesti, on tämä tarpeen todeta selkeästi. Mikäli menettely on tarkoitettu myös lastensuojelulaitosten käytännöksi, on edellä todetun perusteella edelleen tarpeen epäselvyyksien välttämiseksi selvittää kasvatuksena keinona käytettävän tarkastuksen eroa henkilöntarkastukseen.

Lastensuojelulain muuttamisen tavoitteena on selkeyttää kasvatuksellisten käytäntöjen ja rajoitustoimenpiteiden eroa. Aluehallintovirastot toteavat, että muun muassa edellä kuvattu kasvatuksellisena keinona tehtävän tarkastamisen ja henkilöntarkastuksen välinen suhde jää edelleen epäselväksi, eikä muutokselle esitetty tavoite siten välttämättä toteudu.

Aluehallintovirastot toteavat, että ehdotetut 4 a §, 4 b § ja 4 c § muuttavat menettelyä erityisesti perhehoidossa. Ehdotuksen mukaan perhehoitajalla

on velvollisuus viipymättä ilmoittaa lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle aineen ja esineen poisottamisesta. Tämä edellyttää sosiaalityöntekijältä entistä parempaa lapsen tuntemista ja hänen tilanteensa jatkuvaa arviointia, mitä sinänsä voidaan pitää myönteisenä. Hallituksen esityksessä ei ole kuitenkaan arvioitu päätöksentekomenettelyn vaikutuksia sosiaalityöntekijän tehtävien lisääntymiseen huomioiden päätöksentekoon sisältyvä perustelu- ja kuulemisvelvollisuus.

Oikeus voimakeinoihin ja kiinniottoon yksityiskodissa ja julkisella paikalla sekä virka-apumenettely

Hallituksen esityksen tavoitteena on muun muassa varmistaa lastensuojeluviranomaisille ja sijaishuoltopaikoille riittävät toimivaltuudet tehdä työtään ja varmistaa keinot lapsen suojelemiseksi sekä varmistaa riittävä toimivalta ja keinovalikoima luvatta poissaolevien lasten nopeaan löytämiseen ja sijaishuoltopaikkaan palauttamiseen. Hallituksen esityksen mukaan tavoitteeseen vastataan säätämällä lastensuojelulaitoksen henkilöstölle oikeus ottaa lapselta aineet ja esineet pois voimakeinoin. Lisäksi säädetään lastensuojelulaitoksen henkilöstölle ja hyvinvointialueen sosiaaliviranomaisille oikeus ottaa lapsi kiinni julkisella paikalla, oikeus mennä yksityiseen asuntoon lapsen kiinniottamista varten sekä oikeus käyttää näissä tilanteissa välttämättömiä voimakeinoja.

Aluehallintovirastot eivät näe hallituksen esityksen 65 §:ssä ja 69 a – 69 e §:ssä ehdotettua voimakeinojen käyttämisen oikeutta yksiselitteisesti myönteisenä. Vaikka hallituksen esitykseen on kirjattu, että voimankäytön tulee olla viimesijaista ja välttämätöntä, on todennäköistä, että arjessa voimankäyttöoikeutta käytetään keinona aikuisella olevan vallan osoittamiseen. Aluehallintovirastot katsovat, että voimankäyttöoikeutta korostamalla todennäköisesti lisätään vastakkainasettelua lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstön ja lapsen välillä.

Vaikka lastensuojelulaissa säilytetään viittaus rikoslaissa säädettyyn voimakeinojen liioittelun rangaistavuuteen, on nykyisinkin epäillyn voimakeinojen käytön liioittelun saattaminen poliisin tietoon harvinaista. Erityisesti, kun laissa hoito- ja kasvatushenkilöstölle annetaan nimenomainen oikeus käyttää voimakeinoja, on lapsi mahdollisessa epäselvässä tilanteessa heikossa oikeudellisessa asemassa, eikä jälkikäteisesti ole välttämättä mahdollista todistaa käytetyn voiman liioittelua. Edellä todettu vaikuttaa myös siihen, miten valvontaviranomaiset voivat mahdollisessa valvonnassa selvittää tapahtumia ja antaa asiassa tarvittaessa hallinnollista ohjausta. Aluehallintovirastot pitävät todennäköisenä, että voimankäytön tarkempien kriteerien puuttuessa valvontaviranomaisten mahdollisuus asian luotettavaan selvittämiseen on rajallinen. Hallituksen esityksessä ei ole riittävästi arvioitu, miten lapsen

oikeusturva toteutuu, mikäli esitys voimankäyttöoikeudesta hyväksytään sellaisenaan. Lapsella on ensisijaisesti oikeus koskemattomuuteen ja esityksessä ei ole arvioitu riittävästi, miten tämä oikeus turvataan.

Aluehallintovirastot pitävät tavoitetta luvatta poistuneiden lasten nopeasta löytämisestä ja sijaishuoltopaikkaan palauttamisesta hyvänä ja pitävät sinänsä perusteltuna, että lastensuojelulaitoksen henkilöstön toimivallasta mennä yksityiskotiin säädetään lastensuojelulaissa. Aluehallintovirastot pitävät mahdollisena myös sitä, että joissain tilanteissa lastensuojelulaitoksen henkilöstö ja erityisesti hyvinvointialueen toimivaltainen viranhaltija voi yksityisen asunnon haltijan kanssa sopien ja suostumuksella hakea lapsen asunnosta, esimerkiksi huoltajan luota.

Aluehallintovirastot eivät kannata yksiselitteisesti hallituksen esityksessä ehdotettavaa yksityiselle palveluntuottajalle annettavaa oikeutta mennä yksityisasuntoon sekä oikeutta voimakeinoin julkisella paikalla tai yksityisasunnossa, vaikka esityksessä todetaan, että voimakeinot olisivat lähtökohtaisesti ”kevyttä fyysistä ohjausta”. Ehdotuksen perusteella lastensuojelulaitoksen henkilöstöllä on oikeus mennä yksityiseen asuntoon ja käyttää voimakeinoja sellaisessakin tilanteessa, jossa ei ole tietoa asunnon haltijasta tai tietoa ketä asunnossa on, ja onko asunnossa olevilla henkilöllä hallussaan esimerkiksi aseena käytettäviä välineitä. Jos lapsen terveys ja turvallisuus on vakavasti vaarassa ja laitoksen henkilöstöllä on tieto lapsen oleskelusta asunnossa, jonka asukkaista ei ole varmuutta, on aluehallintoviraston näkemyksen mukaan kyse yksiselitteisesti poliisin virka-apua vaativasta tilanteesta. Tämä perustuu myös siihen, että laitoksen henkilöstöllä tai sosiaalihuollon viranhaltijalla ei ole käytössä sellaisia voimankäyttövälineitä, joita poliisilla on.

Hallituksen esityksessä viitataan muun ohella perustuslakivaliokunnan kannanottoon (PeVL 61/2010 vp, s.4), jonka mukaan kotirauhan piiriin ulottuvia tarkastuksia saa tehdä yksinään vain viranomainen. Hallituksen esityksen mukaan yksityiselle voidaan kuitenkin antaa oikeus mennä yksityiseen kotiin perustuen siihen, että lapsen etsintä yksityisestä kodista ei ole kotirauhan piirissä toteutettavaa tarkastusoikeuden käyttämistä, vaan sijaishuoltopaikasta luvattomasti poistuneen lapsen välttämätöntä ja kiireellistä kehityksen ja terveyden suojelemista. Aluehallintovirastot pitävät edellä mainittua perustelua ongelmallisena, koska lapsi voi olla esimerkiksi piiloutunut asunnon eri osiin, kuten kaappiin tai muuhun vastaavaan paikkaan. Aluehallintovirastot katsovat, että yksityiselle annettava oikeus hakea lapsi yksityisasunnosta, saattaa johtaa siihen, että asuntoon meneminen muuttuu tarkastuksen kaltaiseksi tilanteeksi, jonka ei pitäisi perustuslakivaliokunnan kannanoton mukaan olla mahdollista.

Aluehallintovirastot katsovat, että lastensuojelulaitoksen henkilöstölle ei tule antaa oikeutta mennä hakemaan lasta vastoin asunnon haltijan suostumusta ilman poliisin virka-apua. Jotta sosiaaliviranomainen voi mennä asuntoon ilman asunnon haltijan suostumusta, tulee hänellä olla voimassa olevan sosiaalihuoltolain (710/1982) 41 §:n mukainen johtavan viranhaltijan määräys. Ehdotettavalla sääntelyllä annetaan yksityiselle toimijalle laajempi oikeus mennä asuntoon kuin viranomaiselle.

Aluehallintovirastot toteavat, että sijaishuoltopaikasta luvatta poistuneen lapsen etsintää, palauttamista, kiinniottoa ja kuljettamista koskeissa pykälissä 69 a § - 69 e § voimankäyttöoikeutta ehdotetaan myös sosiaalihuollon toimivaltaiselle viranhaltijalle, mikä laajentaa voimankäyttöön oikeutettujen henkilöpiiriä tavalla, johon esityksen valmistelussa ei ole otettu kantaa. Käytännössä oikeus voimankäyttöön voisi tulla lähinnä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai hyvinvointialueen sosiaali- ja kriisipäivystyksen työntekijälle. Aluehallintovirastojen käsityksen mukaan sosiaalityöntekijöillä ei pääsääntöisesti ole koulutusta voimakeinojen käyttöön tai kiinnipitoon ja ehdotus toteutuessaan sisältää riskin asiakasturvallisuuden vaarantumiselle. Voimankäyttö asiakasta kohtaan lisää aina työntekijän riskiä joutua väkivallan kohteeksi. Sosiaalihuollon viranomaisien suoja väkivaltaa kohtaan on heikompi kuin esimerkiksi poliisilla. Mikäli sosiaalihuollon viranomaisille annetaan oikeus voimankäyttöön, tulee varmistaa, että heillä on myös riittävä lain suoma suoja väkivallan kohteeksi jouduttuaan.

Hallituksen esityksessä ei ole arvioitu sitä, miten sosiaalihuollon viranhaltijoiden voimankäyttöä valvotaan. Lastensuojelulaitoksen henkilöstön käyttämistä voimakeinoista tulee tehdä selvitys lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, mutta ehdotuksesta ei käy ilmi, kenelle sosiaalihuollon viranhaltija raportoi voimankäyttötilanteesta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee lähtökohtaisesti varmistaa lapsen edun toteutuminen ja saman työntekijän lapseen käyttämät voimakeinot voivat vahingoittaa luottamuksellista suhdetta lapsen ja työntekijän välillä. Aluehallintovirastot katsovat, ettei sosiaalihuollon viranhaltijoiden tehtäviin tule sisällyttää voimankäyttöä edellyttäviä tehtäviä.

Aluehallintovirastot pitävät lähtökohtaisesti myönteisenä, että poliisiin virka-avusta säädetään lastensuojelulaissa. Ehdotukseen sisältyvä yksityiselle lastensuojelulaitoksen henkilöstölle annettava oikeus pyytää virka-apua hyvinvointialueen lukuun ei ole kannatettava. Aluehallintovirastot tunnistavat, että menettelyllä pyritään nopeuttamaan lapsen laitokseen palauttamisen tilanteita. Lapsen karattua sijaishuoltopaikasta tulee aina myös arvioida, onko kyseinen paikka lapselle soveltuva. Tätä arviota ei voi

tehdä yksityinen palveluntuottaja, vaan sen tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai tarvittaessa hyvinvointialueen päivystävä sosiaalityöntekijä. Jos virka-apupyyntö tehdään suoraan lastensuojeluyksiköstä, on todennäköistä, että arviointi jää tekemättä.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan virka-apupyyntöoikeuden antaminen yksityiselle hyvinvointialueen lukuun heikentää hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvaa vastuuta ja velvollisuutta sijaishuollon prosessin omistajuudessa ja johtamisessa. Lisäksi ehdotettu sääntely saattaa lisätä poliisille tehtävien virka-apupyyntöjen määrää, mikäli tarvetta ei arvioi sosiaaliviranomainen vaan yksityinen palveluntuottaja. Virka-avun tavoitteena on antaa toimivaltaiselle viranomaiselle toisen viranomaisen apua ja virka-avun tarpeesta päättää aina sitä pyytävä viranomainen. Yksityinen palveluntuottaja ei ole viranomainen, joten myöskään virka-avun pyytämiseen ei tule antaa oikeutta.

Erityisen huolenpidon jakso

Aluehallintovirastot pitävät hallituksen esitystä erityisen huolenpidon jakson enimmäispituuden jatkamista kannatettavana, mutta yhtyvät hallituksen esityksessä tunnistettuun riskiin erityisen huolenpidon jaksojen pidentymisestä varmuuden vuoksi, vaikka lapsen tarpeet eivät sitä välttämättä edellyttäisi. Tätä riskiä lisää myös se, että olemassa oleva sijaishuoltopaikka on mahdollista irtisanoa erityisen huolenpidon jakson ajaksi ja erityisen huolenpidon jakson aikana joudutaan etsimään uutta sijaishuoltopaikkaa. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan sijaishuoltopaikan irtisanominen erityisen huolenpidon jakson ajaksi ja uuden sijaishuoltopaikan etsiminen voi joissain tilanteissa olla perusteltua, mutta sitä ei tulisi käyttää säästökeinona. Aluehallintovirastot pitävät mahdollisena, että sijaishuoltopaikan irtisanomisesta ei tule tosiasiallisia säästöjä, jos lapsen erityisen huolenpidon jakso pitenee sen vuoksi, että lapselle sopivan paikan vapautumista joudutaan odottamaan. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan mahdollisessa sijaishuoltopaikan irtisanomisessa tulisi käyttää tarkkaa lapsikohtaista harkintaa.

Kuntouttava suljettu laitospalvelu, erityiset rajoitukset ja järjestämisvastuu

Hallituksen esityksen mukaan lastensuojelulain muuttamisen tavoitteena on kuntouttavasta suljetusta laitospalvelusta säättämällä mahdollistaa alle rikosvastuuikäisten lasten rikoskierteen katkaiseminen silloin, kun muilla palveluilla ei voida vastata lapsen tarpeisiin. Aluehallintovirastot pitävät tavoitetta hyvänä, mutta ehdotus sisältää puutteita erityisesti päätöksenteossa sekä palveluun liittyvän terveydenhuollon järjestämisessä.

Hallituksen esityksen mukaan lapsen sijoitus kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun tehdään toistaiseksi voimassa olevalla päätöksellä. Esityksessä on mainittu vaihtoehtoiseksi toteuttamistavaksi kuntouttavan suljetun laitospalvelun määräaikainen päätöksentekovelvollisuus erityisen huolenpidon jakson tavoin, mutta esityksessä ei esitetä selkeitä perusteluja sille, mistä syystä tätä vaihtoehtoa ei pidetä mahdollisena. Aluehallintovirastot katsovat, että kuntouttava suljettu laitospalvelu on oikeusvaikutuksiltaan merkittävästi perusoikeuksia rajoittavampi kuin esimerkiksi erityisen huolenpidon jakso, josta tehdään päätös 90 vuorokauden ajaksi ja sen jälkeen tarvittaessa uusi päätös. Aluehallintovirastot toteavat, että suljetusta kuntouttavasta laitospalvelusta tehtävän päätöksen tulee aina olla määräaikainen huomioiden sen merkittävä perusoikeuksia rajaava luonne.

Hallituksen esityksen mukaan kuntouttavan suljetun laitospalvelun edellytyksenä on erityiset rajoitukset, eli liikkumisvapauden rajoittaminen, yhteydenpidon rajoittaminen, suunnitelmalliset henkilönkatsastukset ja laitteiden poisottaminen. Erityisistä rajoituksista tehdään päätökset, jotka ovat voimassa korkeintaan yhden vuoden ajan. Mikäli lapsen sijoitusta kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa on tarpeen jatkaa, päätökset erityisistä rajoituksista uusitaan.

Aluehallintovirastot pitävät kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun kiinteästi liittyvien erityisten rajoitusten määräaikaista päätöksentekovelvollisuutta välttämättömänä. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoitettavan lapsen rajoitustoimenpiteitä tulisi kuitenkin voida arvioida yksilöllisesti ja huomioida perusoikeuksien rajoittamisen välttämättömyysharkinta. Esityksen mukainen rajoitusten laajuuden ja konkreettisen toteuttamisen arviointi neljän kuukauden välein tehtävässä asiakassuunnitelmassa ei ole sopusoinnussa perusoikeuksien rajoittamisen täsmällisyysvaatimuksen kanssa. Koska asiakassuunnitelma ei ole muutoksenhakukelpoinen, ei siinä tehtävä rajoitusten konkreettisen laajuuden ja toteutustavan arviointi anna lapselle muutoksenhakuoikeutta. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan tilanteessa, jossa esimerkiksi liikkumisvapauden rajoittamisen konkreettinen toteuttamistapa olennaisesti muuttuu, tulisi siitä tehdä uusi päätös ja päätöksentekovelvollisuus olisi syytä todeta selvästi. Aluehallintovirastot katsovat, että perusoikeuksien rajoittamisen tulee perustua hallintopäätökseen, ei ainoastaan asiakassuunnitelmaan.

Aluehallintovirastot pitävät toisaalta myös mahdollisena, että rajoitusten intensiteetin muuttaminen, esimerkiksi lieventämisen mahdollisuus on tosiasiallisesti hyvin rajallista, kun samanaikaisesti tulee huomioida, että erityiset rajoitukset ovat kuntouttavan suljetun laitospalvelun olennainen edellytys. Aluehallintovirastot ovat lausunnossaan 13.6.2025

(VN/2821/2024) todenneet, että lapsen kuntoutuminen voi olla näennäistä, kun lapsi ei tosiasiallisesti voi kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana opetella toimimaan rajoituksitta. Kuntouttavan suljetun laitospalvelun toimeenpanossa palvelunjärjestäjällä ja -tuottajalla on merkittävä vastuu siitä, miten lastensuojelulaissa 71 §:ssä säädettyjen erityisten rajoitusten välttämättömyyttä ja siten kuntouttavan suljetun laitospalvelun edellytyksiä arvioidaan. Aluehallintovirastot korostavat, että erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen siirtymävaiheen suunnitteluun suljetusta laitoksesta toiseen sijaishuoltoyksikköön tai lapsen täysi-ikäistyessä jälkihuollon palveluihin.

Kuten hallituksen esityksessä todetaan, kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa ei ole kyse rangaistuksesta, vaan lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tavanomaista suljetummassa ympäristössä. Aluehallintovirastot korostavat, että kuntouttavan suljetun laitospalvelun toimeenpanossa tulee kiinnittää huomiota siihen, ettei se myöskään käytännössä muodostu rangaistuksen kaltaiseksi vaan sijoituksen keskiössä on huolenpito ja kuntouttaminen. Hallituksen esityksessä ei ole juurikaan otettu kantaa suljetun kuntouttavan laitospalvelun yleisiin vaatimuksiin, kuten toimitiloihin, eikä ole kuvattu sitä, miten ”sulkeminen” konkreettisesti liikkumisvapauden rajoittamisen lisäksi tapahtuu ja onko esimerkiksi aitojen rakentaminen laitoksen ympärille perusteltua ja mahdollista. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan hallituksen esityksessä tulisi ottaa tähän kantaa, koska kyse on perusoikeuksien rajoittamisen toteuttamisen keinoista.

Aluehallintovirastot pitävät myönteisenä, että kuntouttavan suljetun laitospalvelun sisältöä on pyritty kuvaamaan 49 b §:ssä ja sen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Hallituksen esityksen mukaan kuntouttavaa suljettua laitospalvelua toteutettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon ammatilliseen osaamiseen perustuvana tehostettuna työskentelynä. Ehdotetun 49 b §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että kuntouttavan suljetun laitospalvelun terveydenhuoltopalvelut muodostuisivat ensisijaisesti laitoksen yhteydessä olevista ammattihenkilöiden toteuttamista *terveydenhuollollisista toimenpiteistä* sekä sijoitushyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevista terveyden- ja sairaanhoitopalveluista. Esityksen mukaan tavoitteena on, että palvelua tuottavassa laitoksessa olisi virkasuhteinen lääkäri.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan edellä yksityiskohtaisissa perusteluissa mainitut *terveydenhuollolliset toimenpiteet* jäävät epäselväksi, mitä niillä tarkoitetaan. Terveystenhuollollisten toimenpiteiden voidaan tulkita kattavan kaiken lääkehoidon toteuttamisesta haavanhoitoon ja lapsen fyysisen ja psyykkisen terveydentilan seurantaan ja tarvittaviin toimenpiteisiin. Aluehallintovirastojen tiedossa ei kuitenkaan ole, että

terveydenhuollollisille toimenpiteille olisi varsinaista määritelmää. Aluehallintovirastot katsovat, että terveydenhuollolliset toimenpiteet tulee määritellä epäselvyyksien välttämiseksi.

Hallituksen esityksen perusteella ei voida yksiselitteisesti tulkita, ovatko terveydenhuollon ammattihenkilöiden toteuttamat terveydenhuollolliset toimenpiteet sijoittajahyvinvointialueen vai sijoitushyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvia. Voimassa olevassa lainsäädännössä sijoitushyvinvointialue, eli se hyvinvointialue, jonka alueella kyseinen palveluyksikkö sijaitsee, on vastuussa asukkaidensa terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä, myös alueelle sijoitettujen lasten terveydenhuollon palveluista. Hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan, että terveydenhuoltopalvelujen kokonaisuus muodostuisi ensisijaisesti laitospalvelun yhteydessä olevista ammattihenkilöiden toteuttamista terveydenhuollollisista toimenpiteistä sekä sijoitushyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevista terveyden- ja sairaanhoitopalveluista. Edellä todetun perusteella aluehallintovirastot toteavat, että hallituksen esityksessä ei ole määritelty terveydenhuollollisten toimenpiteiden ja mukaan lukien virkasuhteisen lääkärin osalta sitä, mikä hyvinvointialue on järjestämisvastuussa kyseisistä palveluista tilanteessa, jossa palvelua tuottaa valtion lastensuojelulaitos. Aluehallintovirastot katsovat, että edellä todettua on välttämätöntä täsmentää asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseksi.

Hallituksen esityksessä ei ole suoraan otettu kantaa kuntouttavan suljetun laitospalvelun rekisteröintiin jatkossa, kun julkiset palveluntuottajat tulevat rekisteröintivelvoitteen piiriin. Hallituksen esityksessä kuvatus kuntouttavan suljetun laitospalvelun sisällön ja siinä edellytettävän henkilöstön perusteella vaikuttaisi siltä, että kyse olisi sinänsä sosiaalihuollon toimintayksiköstä, mutta yksikön rekisteröiminen mahdollisesti edellyttäisi sekä sosiaali- että terveystalouden rekisteröintiä kyseiseen palveluyksikköön. Ottaen huomioon tähän niin sanottuun kaksoisrekisteröintiin liittyvät epäselvyydet sekä sen, että terveystalouden järjestämisvastuu on sijoitushyvinvointialueella, tulee aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan tarkentaa sitä, millaisena palveluyksikkönä kuntouttavan suljetun laitospalvelun yksikkö jatkossa rekisteröidään ja millaisia palvelualoja se lähtökohtaisesti sisältää. Aluehallintovirastot katsovat, että asiaa on välttämätöntä selventää viimeistään julkisten palveluyksiköiden rekisteröinnin valmisteluvaiheessa, mutta asiaan olisi perusteltua ottaa kantaa jo tämän hallituksen esityksen valiokuntakäsittelyvaiheessa.

Hallituksen esityksessä todetaan, että ennen kuin kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun voidaan sijoittaa lapsia, tulee valvontaviranomaisen varmistaa asiakasturvallisuus yksikössä valvontalain 5 luvussa säädetyillä

viranomaisvalvonnan keinoilla. Hallituksen esityksessä ei täsmällisesti todeta, koskeeko ennen toiminnan käynnistämistä tehtävä tarkastus vain valtion lastensuojelulaitoksen tuottamaa palvelua vai myös tilannetta, jossa hyvinvointialue mahdollisesti itse perustaa kuntouttavan suljetun palveluyksikön.

Aluehallintovirastot toteavat, että käytännössä edellä mainittu valvontalain 5 luvussa säädetty keino tarkoittaa valvonta-asian avaamista ja valvontalain 35 §:n mukaista ohjaus- ja arviointikäyntiä tai 36 §:n mukaista tarkastuskäyntiä. Menettely ei ole ongelmaton, koska edellä mainitut pykälät on tarkoitettu toiminnan aikaiseen valvontaan. Jos kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskevien säännösten voimaantuloa ei katsota voitavan siirtää vuoteen 2028, jolloin rekisteröimisvelvoite tulee voimaan myös julkisten palveluntuottajien osalta, ja jolloin niihin voidaan soveltaa valvontalain 20 §:n mukaista ennakkotarkastusta, tulisi palvelun aloittamisesta ilmoittamisesta ja ennakkotarkastuksen tekemisestä säätää erikseen. Jos valvontaviranomaisella on velvollisuus tarkastaa kuntouttavan suljetun laitospalvelun toiminta riippumatta, tuottaako hyvinvointialue sitä itse vai onko se valtion lastensuojelulaitoksen tuottamaa, tulee asiasta säätää laissa selvästi.

Lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetut yksiköt

Hallituksen esityksessä on sinänsä tunnistettu lasten- ja nuorten mielenterveyspalveluiden saatavuuden puutteet ja alueellinen vaihtelu ja viitataan perustuslakivaliokunnan kannanottoon palvelujen saatavuuden turvaamisesta. Aluehallintovirastot pitävät myönteisenä sitä, että hallituksen esityksessä on kiinnitetty huomiota lastensuojelun ja psykiatrian palveluiden yhteisiin tarpeisiin ja niiden yhteensovittamiseen.

Hallituksen esitykseen sisältyy ehdotukset lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetuista yksiköistä. Tämä on tarkoitus toteuttaa terveydenhuoltolain 69 §:ään ja lastensuojelulain 16 b §:ään tehtävillä informatiivisuoteisilla viittauksilla. Hyvinvointialueita ohjataan yhteistyösopimuksia koskevassa soveltamisohjeessa todetulla tavalla sopimaan lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetuista yksiköistä. Jokaisella sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueella (YTA-alueella) tulisi olla vähintään yksi lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitettu yksikkö.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan, jotta lapsen oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja terveydenhuoltoon voi toteutua, on lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetuista yksiköistä ja niiden antamista palveluista säädettävä laissa erikseen. Julkisuuudessa olleiden tietojen perusteella ei ole yksiselitteistä, mitä lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetuilla yksiköillä tarkoitetaan. Esimerkiksi Helsingin ja

Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS näyttää ymmärtäneen [Lasten ja nuorten mielenterveys ei tunne rajoja – yhteistyö luo siltoja lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian välille | HUS](#), että lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetut yksiköt olisivat suljettuja yksiköitä. Aluehallintovirastot eivät hallituksen esityksen perusteella voi yksiselitteisesti tulkita, tuleeko lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetuissa yksiköissä tuotettujen palvelujen olla hyvinvointialueiden omaa tuotantoa vai voivatko hyvinvointialueet YTA-sopimuksessa päättää hankkia palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta.

Aluehallintovirastot korostavat, että yhteensovitetun yksikön perustaminen ei voi heikentää muihin laitoksiin sijoitettujen lasten psykiatrian palveluja, vaan sijoitetuilla lapsilla on oikeus saada tarvitsemansa terveydenhuollon palvelut tarpeidensa mukaisesti riippumatta asuinpaikastaan.

Toimeenpanon tuki

Aluehallintovirastot toteavat, että huostaanotetuilla ja sijaishuoltoon sijoitetuilla lapsilla on oikeus lastensuojelulain 1 §:n mukaisesti erityiseen suojeluun. Aluehallintovirastot katsovat, että erityisen suojelun toteutumiseksi sijaishuollon henkilöstön, mukaan lukien sijaisperheiden ja lastensuojelun viranhaltijoiden tulee osata asianmukaisesti soveltaa uutta lainsäädäntöä käytännön työssä. Muutokset tulevat edellyttämään erityisen vahvaa toimeenpanon tukea, muun muassa koulutusten järjestämistä.

Viitaten tässä lausunnossa todettuihin pykälien täsmentämisen tarpeisiin, aluehallintovirastot katsovat, että lainsäädännön tulee olla riittävän selkeää, jotta Helsingin kaupunki, hyvinvointialueet ja palveluntuottajat voivat toteuttaa omavalvontaa ja valvontaviranomaiset jälkikäteistä valvontaa.

Johtaja,
Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat
vastuualue

Niina Oresmaa

Sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja

Anna Tervonen

Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 1, 13035 AVI
Puhelinvaihde: 0295 016 000
kirjaamo.etela@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja ESAVI/42566/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/42566/2025 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Tervonen Anna 13.11.2025 09:04

Ratkaisija Oresmaa Niina 13.11.2025 09:10